

05

A

572





DIATRIBE HISTORICA

PRIOR,
DE

693.
*Alteram invenies
T. 120 Dip. 23.*

EUSEBIO

EPISCOPO CÆSARIENSI,

Quam
DEO clementer fortunante,

Amplissimeqve Facultatis Philosophicæ Consensu,

PRÆSIDE

M. JOH. CHRISTOPHORO

ERNESTI,

Keulâ - Schwartzburgico,

publicè

defendendam proponit

A. & R.

JOHANNES Gottlob Stolke.

Pirnâ Misnicus, Philos. Candid.

Ad D. . Octobris, Anni M. DC. LXXXVIII.

H. L. Q. C.



WITTEBERGÆ,

Typis MARTINI SCHULTZII.

Anno M. DC. LXXXVIII.

VIRIS
SUMME REVERENDIS MAGNIFICO
AMPLISSIMIS ac EXCELLENTISSIMIS
DOMINIS

DN. JO. BENEDICTO

CARPZOVIO,
S.S. Theol. Doctōri longè Celeberrimo,
Consistorii Summi, quod Dresdæ excellit, Assessori
Gravissimo,

MAGNO DRESDENSI
EPISCOPO,

Nec non

DN. PAULO PHILIP.

05 A 572 PO RÖBERN,
S.S. Theol. Doctōri perquam Celeberrimo,
MAGNO FREIBERGENSEI EPISCOPO.

Ac

DN. JO. WILHELMO

STILESBERGENSEI

MAGNO CHEMNICENSI EPISCOPO

Dominis Meis, Patronis, ac Promotoribus Summe æter-
numque Honorandis,

Hæc de Eusebio Cæsariensi, Episcopo positiones in studio-
rum suorum τεκμήριον, debitaq; observantiæ σύμβολον
dedicat & offert,

RESPONDENS.





Quod Jesus bene vertat!

S. I.

Vi Antiquitatum Ecclesiasticarum monumenta curatius scrutantur, ac optimos quosvis probatosque scriptores, qui rerum in cœtu diviniore gestarum seriem convenienter delineant, Græcos pariter atque Latinos diligentius evolvunt, uno plurimum *EUSEBIORUM* hinc inde fieri mentionem non ignorant. Horum proinde præcipuos breviter strictimque ante recensere animo sedet, quam de nostri Eusebii Natalibus, encomiis, scriptis, munere, Religione & mortis genere sententiam dicam; quando hoc non solum instituto meo congruit, sed ordinis maxime interest, ac perspicuitati insuper servit.

S. II. Eusebius Pamphili, Theodoritus, Socrates, Sozomenus novem Eusebios Præsules à nostro discrepantes memorant. Primum hic locum obtinet, quem Alexandria oriundum & *Laodiceæ* in Syria *Episcopum* fuisse memoriæ prodidit, ac ob studium & benignitatem in confessores in custodia positos & martyrum beatorum cadavera, commendat Eusebius Hist. Eccl. L. VII. c. XI. p. 261. & XXXII. p. 284. Editionis Valesianæ. Conferantur Centuriatores Magdeburgenses Centur. III. c. I. IV. c. 4. Alter *Cæsareæ Cappadocum* Episcopi munia obivit, qui cum Athanasio Ancyra, Pelagio Laodiceæ, Zenone Tyri, Paulo Emesæ, Otrejo Melitina, Gregorio Nazianzi Episcopis Synodo Tyanis congregatæ interfuit, ac cum Basilio M. contentionem & simultatem aluit. Sozomenus H. E. L. VI. c. XII. & XV. Tertius cognomento *Emisenus* dicitur, qui Emesæ in Syria Antistitem egit; tamen enim ad capeffendam Alexandrinæ Ecclesiæ administrationem ab Episcopo Coptano admoneretur, huic tamen vocati-
oni nuncium misit, quod populus Athanasius vehementer diligeret.

A 2

geret.

geret. Ut est apud Socratem H. E. L. II. c. IX. & Sozomenum L. III. c. VI. Cæterum Arianam disciplinam strenuè defendisse, uti passim ex laudatis scriptoribus, sic & inde conficitur, quod Hieronymus eum in Catalogo suo de scriptoribus Eccl. *Ariane factionis signiferum* appellat; minimè autem Homiliarum in Evangelia ipsi passim tributarum esse auctorem, docet Vir maxime Reverendus Dn. *Job. Gottfridus Olearius* Antistes Arnstadii gravissimus, loco mox citando, ut quæ Eusebii cujusdam Latini seu Gallicani sint, nec diffitentibus hoc, Baronio Bellarmino, Sixto Senensi, Labbeo. Nec in aliam opinionem discedere videtur Dallæus de Ufu Patrū p. 16. Quarto *Nicomediensis* est, quem Nicomediæ Episcopū fuisse ex Theodoretō constat, ac pariter Arii hæresin fovisse argumento est Epistola Arii ad Eusebium hunc exarata, quæ apud eundem L. I. c. V. H. E. legitur. Eò conferendi Socrates, Sozomenus & Spondanus. Quinto *Samosateni* cognomen est, qui non solum orthodoxam fidem contra Arianos egregiè asseruit, verum etiam martyrio firmavit. Videantur passim Theodoretus & Spondanus. Sextum *Vercellensem* nominant, similiterq; Ariane sectæ hostem ac jure meritoq; martyrii titulo insignitum Theodoretus, Spondanus aliq; celebrant. Septimus *Chalcidis*; octavus *Dorilei*; nonus *An-cyræ* Episcopi fuisse memorantur apud Theodoretum & Evagrium. Immò & decimi Eusebii cujusdam, qui *Constantinopoli* Episcopatum tenuit, & Eusebium Emisenum ad amplectendum Ecclesiæ Alexandrinæ regimen adhortatus est, meminit Sozomenus H. E. L. III. c. VI. p. 504, Summatim quosdam horum Eusebiorum enumerant B. Dannhauer & Christeid. Act. 2. phæn. 8. B. Bebelius Antiquit. Eccl. Sec. IV. To. I. & laudatus Olearius in Abaco Patrologico, quos in hanc rem inspicere convenit.

§. III. Ex quo igitur varios Episcopos, quibus, Eusebii nomen est, ex compluribus auctoribus decenti juxta atq; justo recensuimus ordine, in offenso pede ad nostrū *Eusebium* convertimur, de quo in præsens commentari certum est. Ante omnia verò perquirendi Eusebii *Natales* sunt, qui cum Patriam ostendunt, tum gen9 aliaq; declarant. *Cesareâ* oriundū esse neminem

An-

Antiquitatum Ecclesiasticarum peritum fugit, id enim gravissimorum scriptorum autoritate dudum comprobatum est, & nominatim Hieronymus in Catalogo, & omnes, qui scriptorum Ecclesiasticorum elogia contexuerunt, uno veluti ore ac consilio testantur. Unde etiam *Cesariensis* audit. Licet enim ab Episcopatu, quem in urbe illa regebat, cognomen hoc adipisci potuit, vero tamen similis videtur Valefio, quod modo asseruimus, in quam rem & non condemnandas affert rationes. *Cæsarea*, in quam, *Palaestina*, quam ab Herode M. rege conditam testantur Josephus de Bello Judaico L. I. c. 16. & Plinius Histor. Natural. L. V. c. 13. confer. Heidmannus in Palaestina, ad honorem Octaviani principis, narrante Ammiano Marcelino L. XIV. p. m. 1427. Quo nomine à quibusvis aliis urbibus, quæ hoc nomine gaudent, diversam esse liquet. Ita videlicet urbes, quæ uno efferuntur vocabulo, adjectis terminis ab iis, qui curam diligentiamque in Geographia & Historia adhibent, definiuntur, ut pro eo, ac par est, invicem discerni possint, veluti hoc *Albarum* & *Justinianarum* exemplis compertum est. Diuersa omnino est à *Cæsarea Phœnicie*. Philostorgius eam quidem ad extremos Palaestinae fines, postquam Phœnicia excipit, sitam esse, & hunc ultimum fuisse Judææ Phœniciam versus terminum scribit. Sed tamen Strabo, Ptolemæus, Eusebius L. VII. c. 17. Sozomenus L. V. c. 20. & Stephanus de urbibus disertè, Phœnicia adscribunt. Huic fons Paneas cognomen dedisse perhibetur, apud Plinium l. c. primò *Dan* vocata, ut est apud Philostorgium L. VII. c. 3. p. 503. Inde *Cæsarea Philippi* dicta est, ut Josephus L. XX. Antiquit. Judaic. c. 8. (ubi & *Neroniam* aliquando nominatam affirmat) Eusebio H. E. L. VII. c. 17. Sozomeno L. V. c. 20. & Heidmanno l. c. p. 178. sq. scriptum reliquerunt. Quod ideo factum vero est consentaneum, quando eam Philippus Herodis M. filius exadificasse apud Josephum de B. I. L. II. c. 13. legitur. Unde perspicitur, Philostorgium vehementer lapsum esse, si eam confundens cum *Cæsarea Palaestinae* ab Herode M. extractam sibi persuasum haberet, quod ob causam nescio quam Jac. Gothofredo Dissert. ad Philostorg. L. VII. c. 3. p. 272. arbitratur. Tum & *Paneas* appellata, & iunctis vocibus Ptolemæo *καίσαρεια πανίας*, & in

A 3

& in

& in Itinerario Peutingeri Cæsarea Paneas. Cujus etiam meminiſſe Eusebium H. E. L. VII. c. 18 recordor, ubi & αἰμορροῶσαν, mulierem ex sanguinis profluvio laborantem, quam in Sacris literis à Servatore nostro curatam discimus, originem ex hac urbe duxiſſe, inq; honorem Christi ſervatoris ſtatuum ex metallo confectam in urbe hæc erexiſſe, tradi ſcribit. Multò magis ab Eusebii patria diſcrepat *Cæsarea Cappadociae*, ante hac Maza, & Mazaca nominata, & ſub Argei montis radicibus ſita, urbs opportunitate loci admodum celebris. Quo legendi Plinius l. c. i. L. VI. c. 3. Ammianus Marcellinus L. XX. Pomponius Lætus in Gallo, & Jacobus Gothofredus ad Philoſtorgii Lib. IX. c. 12. Quod diſcrimen Cautè obſervandum eſt, niſi Eusebium noſtrum cum Eusebio Episcopo hujus Cæsareæ Cappadociae confundere velimus. Quibus monitis jam addo, quod, Eusebium Cæsareæ *Palestinae* natales debuiſſe, argumento ſit, quoniam à Veteribus tantum non omnibus Palæſtinus vocetur. Ita certè Baſilius loco §. V. citat9, Theodoretus, Evagrius aliiq; eum ſalutant. Hinc Codex MS. Hiſt. Eccl. Eusebianaæ Mazarinaæ9 & Fucketiana9 habent ΕΥΣΕΒΙΟΥ Τῆ ΠΑΛΑΙΣΤΙΝΗΣ, & Medicæus ΕΥΣΕΒΙΟΥ Τῆ ΠΑΛΑΙΣΤΙΝΗΣ ΚΑΙ ΠΑΜΦΙΛΟΥ. Quorum evolvatur Valeſius ſub principium Annot. ad Eusebii H. E.

§. IV. Equidem *Parentes*, quibus ſuſceptus fuit Eusebius, nos ignorare non difficulter ſatemur; quod enim Nicephorus Calliſtus de ſore Pamphili martyris Eusebii matre, affert, illud tantum abeſt, ut fidem mereatur, quin vaniſſimus, futiliſſimus ac fabuloſiſſimus ſcriptor univerſo antiquiorũ ſilentio refellatur. Quæ in re ſuffragatur mihi Valeſio, qui Diſſert. de Vita & ſcriptis Eusebii expreſſe tradit in hanc ſententiam: *Certè Eusebio qui tot locis Pamphilũ nominat, cujuſq; amicitia tantopere gloriatur, nunquã tamen propinquum aut affinem ſuum vocat. Immo verò ex ipſio Eusebii teſtimonio manifeſtè conſicitur, Pamphilum Martyrem Eusebii propinquum non fuiſſe. Nam in ſine Libri VII. Hiſtor. Eccleſiaſticae, ubi de Agapio Eccleſiae Caſarienſis Episcopo verba facit, ita loquitur: Huj9 tempore Pamphilum virum diſertiffimum, vitaq; & operibus vere philoſophantem cognovimus; in eadem Eccleſia presbyteri honore decoratum. Cũ igitur Eusebio ipſe teſtetur, à ſe tunc*

pri-

primum cognitū esse Pamphilū, satis apparet, nulla necessitudine aut affi-
nitate eos inter se conjunctos fuisse. Non minus vapularent, imò
prorsus absurdi essent, qui ipsum Pamphilum Eusebii Genito-
rem propterea putare vellent, quod se Eusebium Pamphili, (q. d.
Pamphili filium) nominet; enim v. plane aliam hujus cogno-
menti causam mox audiemus. Quicquid sit, non prorsus tamen
nostram fugiunt memoriam ejus Præceptores, qui ipsum, qua
via & ratione sancto vitæ generi opera danda, ac sacrarū rerum
cognitio comparanda, edocuerunt. Quos inter *Dorotheum* Eu-
nuchum Antiochensis Ecclesiæ prsbyterum fuisse ex libro VII.
c. 32. H. E. Eusebianæ apparet. Inde nec ipse Valesius ei, qui ex hoc
Eusebii loco cum Trithemio velit colligere, Eusebium Dorothei
fuisse discipulum, se magnopere esse repugnaturum polli-
cetur loc. cit. *Pamphilo* insuper doctore (quem Presbyterum
Cæsariensem & martyrii coronam adeptum fuisse ex Eusebii H.
E. L. VI. c. 32. Hieronymo, aliisq; patet) usum esse non defunt,
qui asserunt. Auctor sane Lib. II. Compendii Historiæ Ecclesiasti-
cæ Gothani (sive is Boeclerus sive Artopavus sit, perinde est) ne-
scio quem auctorem, vel Eusebii locum sequutus, id existi-
masse videtur, dum p. 278. hac de re ita differit: *subnectit* (Euse-
bii) *etiam Pamphili Presbyteri Cæsariensis & martyris elogium: in cu-
jus NB. schola ipse institutus erat, & quem tantopere admiratus est, ut
non solum de ejus vita & martyrio peculiarem commentarium conscripse-
rit, qui non amplius extat; sed & nomen ejus sibi adsciverit, EUSEBIUM
PAMPHILI seipsum appellans.* Quam sententiam fortassis, ex eo
capite amplexus est, quod hinc inde & aliquoties ipsum se au-
divisse dicat. Et si vel maximè Pamphili discipulus non fu-
erit, quam quidem opinionem meam non faciam, illud certis-
simè constat, eum cum Pamphilo arctissimam & conjunctis-
simam coluisse amicitiam, ejusq; individuum comitem ad mor-
tem usq; permanfisse inde liquet, quod non tantum post obi-
tum ipsius identidem de illo amantissimè & honestissime loquutus
est, verum etiam libros tres de ejus vita & martyrio confe-
cit. Huc inspiciantur Centuriatores Magdeb. Centur. III. c. 10.
& Valesius l. c.

§. V

S. V. Cæterum fuit Eusebius scriptor seculi Quarti,
 quo Constantinus M. Romanorū Imperatorū primus, qui Chri-
 sti disciplinam sequutus, ritus Christianorum amplexus & sacro
 fonte ablutus est, fasces imperii tenebat, valde egregius & au-
 thoritæ ac fide præstantissimus, nec minoris doctrinæ ac in-
 dustriæ, quod una mente & animo auctores testatum faciunt,
 & firmant præclara ejus scripta, quæ provida majorum cura &
 custodia ab interitu vindicata sunt, ac etiamnum typis expressa
 comparantur. Ac quod quidem auctores spectat, ab iis variis
Elogiis & laude plenis nominibus ornatum legimus. Sigillatim Ba-
 silius M. in libro ad Amphilochiū de Spiritu S. c. XXIX. honorifi-
 cè ejus meminit, quando ita loquitur: *Ἐὶ δὲ τῷ καὶ ὁ παλαισινὸς Εὐ-
 σέβιος ἄξιόπιστος διὰ πλυτείαν κακῶν τῶν αὐτῶν φωνῶν ἐπιδείκνυται
 ἐν τοῖς ἐπαρηγήμασι περὶ τῆς τῶν ἀρχαίων πολυγαμίας.* Id est. *Quod si
 cui Palestinus Eusebius propter multarum rerum peritiam idoneus vide-
 tur, cui habeatur fides, illius quoque easdem voces ostendimus in quæ-
 stionibus de præscorum Polygamia.* Hieronymus in scripturis divinis
 studiosissimū & Bibliothecæ divinæ cum Pamphilo martyre diligentissimū
 peruestigatorem in Catalogo suo salutat. Evagrius eum proæmio Hi-
 storix Ecclesiasticæ hunc in modum laudat: *Εὐσέβιος ὁ τῷ παμφίλῳ,
 αὐτῆς δὲ ἐστὶ μάλιστα λόγιος ὁ παμφίλος τὰ τε ἄλλα, καὶ ὡς περὶ θείων
 περὶ εἰναι τῆς ἐκλογικῆς θεολογίας ἐρησκέειν τὰ ἡμέτερα, εἰ καὶ μὴ λαὸν ἐκείνους οὐδε
 ποιῆν.* S. c. *Eusebio Pamphili, Vir cum in aliis rebus dissertissimus, tum in scri-
 bendo tantum valens, ut possit lectores suos, si non perfecte orthodoxos ef-
 ficere, ita tamen impellere, ut nostra libenter amplectantur* S. c. *πλυ-
 μαθῆ καὶ πολυπρεπῆ, i. e. varia instructū eruditione ac multiscium appellat*
 Cedrenus. Centuriatores Magdeburgenses, quando Vincentiū &
 Bergomensē, Claudio Gallienū sequuto, in Christianos vexati-
 onem tribuentes, argumento ab Eusebii silentio deprompto refel-
 lunt, his Eusebium verbis commendant: *nos, si qua sub Claudio
 persecutio fuisset, eam non præteriturum Eusebium, diligentissimum
 eorum temporum Scriptorem, fuisse judicamus.* Centur. III. cap. 3.
 Quibus non possum non jungere Johannis Harti encomium,
 quo Eusebium exornat in Colloquio Rainoldi cum ipso cap. VI,
 P. 402. *Omniū, inquit, ille optimus, antiquissimusque existit Histo-*
rico-

ricorum, qui ullam in contexendis Ecclesie Christi annalibus operam
 posuere. Et sane labor ille, illa diligentia, variaque lectio, iudiciumque,
 quae in Chronicis suis exhibuit; magna fuere & admiranda. Adeo,
 ut Cano Loc. Theol. L. II. c. 6. persuasum sit, non quenquam alium inter
 Ecclesie Latinos, siue Gracos autores, praestantiora nobis potuisse tem-
 porum monumenta relinquere. Hinc eum Parentem Historiae Eccle-
 siasticae existimat Valesius in Praefatione ad Lectorem Socrati &
 Sozomeno praemissa, & alibi Conditorem ejus vocat. Neque a
 vero aberrat laudatissimus Vir, quandoquidem tribus primis a
 N. C. seculis neminem invenias, qui rerum in Ecclesia gestarum
 seriem in univrsam scripto reliquerit, si pauca fragmenta He-
 gesippi ab Eusebio asservata exceperis. Cujus rei haec fu-
 isse videtur ratio, quod primi disciplinae Christianae sectatores
 in pietatis exercitio magis, quam scribendi genere occuparen-
 tur. Et si qui sunt, qui animum ad hoc eruditionis genus ap-
 pulerunt, ii de Historia Ecclesiastica potius cogitasse, quam ad
 eam spartam ornandam serio se accinxisse censendi sunt. In
 quam rem ipse Eusebius merito adduci potest, sub initium Hi-
 storiae Eccl. L. I. cap. I. ita scribens: ἐπει καὶ πρῶτοι νῦν τῆς ὑποθέσεως
 ἀπὸ βάντες, οἷα πνα ἐρήμην καὶ ἀτελεβῆ ἰέναι ὁδὸν ἐγχειρήσω· id est,
 Primi enim hoc argumentum aggressi, novam quandam, nullisque ad-
 huc vestigiis tritam viam incedere nunc tentamus: & aliquos inter-
 jectis commatis sic pergit: ἀναγκαιόταται δέ μοι μηδένα πω εἰς δεῦρο
 τῶν ἐκκλησιαστικῶν συγγραφέων διέγνων πρὸ τῆς τῆς γεγραφῆς πρῆλιν πεποι-
 ημένον τὸ μέρο. hoc est. Caterum necessitate quadam compulsus
 hunc laborem suscepisse mihi videor, propterea, quod ex Ecclesiasticis
 Scriptoribus neminem, qui in hoc scriptiois genere elaborasset, haecenus
 deprehendi. Ut taceam quantopere ipse Constantinus M. au-
 gustissimus Imperator Eusebium ob eruditionem suam celebra-
 verit, illud tantum addam, hanc Eusebio laudem gloriamve
 nec ipsos Pontificios detrahere, qui tamen alias ab ipso alienio-
 res existunt; quod Baronii & Philippi Labbei exemplo confir-
 matur; quorum iste, utut eum ubique ferè suggillet, & quavis
 oblata occasione, carpere studiosè conetur; ejus tamen diligen-
 tiam & fidem, in scribenda Historia inter alia Annal. Tom. 3. an.

340. Sect. 41. hoc elogio commendat: *Quod rerum Ecclesiasticarum tam multa antiqua monumenta magno labore collecta, scribendo Historiam usque ad sua tempora fideliter posteris tradiderit, terque quaterque fœlix tot peregregiis lucubrationibus editis, &c.* Hic autem ipsum librorum omnis generis diligentissimum peruestigatorem πολυμαθέτατον καὶ πολυγεγραμμένον nuncupat. Dissert. de Scrip-
toribus Eccl. Tom. I. pag. 301.

§. VI. Quod Patres laudati Virique celebres verbis, istud *Scripta* Eusebii reipsa ostendunt, utpote quæ immensam lectionem, proinde & stupendam summamque eruditionem, spirant. Quamobrem hæc etiam, ne promissi fides violetur, ordinisque ratio insuper habeatur, paulò latius persequi statutum habeo. Quum autem Hieronymus fateatur, infinita esse volumina, quæ Eusebius ediderit, patet, operæ esse pretium, ut primo paucis ea, quæ dudum perierunt, de hinc illa, quæ hodiernum superant, ex instituto recenseam.

§. VII. Non pauca intercidisse Eusebii Scripta vel temporis, quod omnia absorbit, injuria, vel hominum in abolendis, quæ ad palatum non sapiebant, audacium fraude, superstitionum numerus certiores nos reddit. Cum primis autem intercederent *Libri XXX. contra Porphyrium* adornati: de quibus viginti tantum ad se pervenisse jam suo tempore scripsit Hieronymus in Catalogo. *Commentarii in omnes Psalmos*: quos Eusebium Vercellensem Episcopum supra §. 2. laudatum, reselectis nonnullis, quæ à puriori docendi genere discedere videbantur, Latinos occidentali Ecclesiæ legendos exhibuisse Sixtus Senensis auctor est *Bibliotheca Sancta* L. 4. p. 284. *Libri commentariorum in Esaiam*: quorum S. Hieronymus nunc quindecim in Præfatione primi Commentarii in Esaiam, nunc decem in Catalogo de Viris illustribus, numerat. *Opus de Evangeliorum diaphonia* s. *dissonantia*: in quo eum omnes locos Evangeliorum, qui pugnae colorem habere videntur, ad firmam reduxisse concordiam asserit, Sixtus Senensis l. c. Cujus operis fragmentum de controversiâ super tempore Dominicæ resurrectionis inter Matthæum & Marcum latinè vertisse Ambrosium Mediolanensem, monachum, Casi-

Casinatem, ibidem affirmat. Num vero typis expressum unquam fuerit, non commemorat. In Epistolam primam ad Corinthios Commentaria: quorum pariter Hieronymus meminit in epistola quâdam ad Pammachium, quæ Christiani pudoris incipit Nec amplius extare putantur. Eiusdem interpretatio græca omnium librorum Veteris instrumenti, qui in Canone Ebraeorum sunt: cujus Socratem & Sozomenum recordari compertum habeo. Liber de priscis Martyribus, quorum passiones collegit, ab ipso Eusebio L. IV. c. 15. H. E. p. 135. allegatus: quem tamen in Bibliotheca Scoriacensi græcè reperiri, se audivisse dicit Labbeus Dissert. cit. Tom. I. p. 302. Utrum verò hic de martyribus liber ab eo, qui in Editione Valesiana Librum VIII. Histor. Eccles. Eusebiana sequitur, diversus sit, merito dubitari potest. De Vita Pamphili; quem Eusebius, dum in texendo Origenis librorum indice occupatur, his adducit verbis: Verum quid attinet hoc loco omnium hujus Viri librorum accuratum indicem texere, cum id proprium opus desideret: jamque à nobis præstitum sit in libro, Ἰνὶ τῆς τῆ Πάμφιλου βίης τῆ κατ' ἡμᾶς ἱερῆ μαρτυρίας ἀναγεγραφήσ' quem de Pamphilo, qui nostra ætate Presbyter idem ac Martyr fuit, vitâ conscripsimus. H. E. L. VI. c. 32. p. 231. Inter deperdita quoque referuntur Libri Sex Ἀπολογίας pro Origene; Cujus Apologia similiter Eusebius mentionem fecit Lib. VI. c. 23. p. 224. Diversas hic tibias inflare videntur Valesius & Bellarminus: ille enim Dissert. de Vita & Scriptis Eusebii arbitratur, quinque horum defensionis Origenis librorum Eusebium unâ cum Pamphilo in carcere elaborasse: sextum verò & ultimum ejus operis librum mortuo demum absolvisse Pamphilo. Hic verò in solidum Eusebio vendicat, quando Libro de Scriptoribus Ecclesiasticis p. 55. hæc verba habet: Scripsit præterea Eusebius sub nomine S. Pamphili martyris Apologiam pro Origene: quamvis enim S. Hieronymus in libro de Script. Eccl. in Pamphilo testatus sit, à Sancto Pamphilo scriptam fuisse Apologiam pro Origene; tamen idem S. Hieronymus L. 2. in Ruffinum, se postea comperisse dicit, Apologiam illam esse partem Apologia Eusebii pro eodem Origene, cui Ruffinus mutaverat titulum, & hoc ipsum probat testimonio Eusebii, qui Sanctum Pamphilum nihil scripsisse asseruit præter epistolas aliquot. Quicquid hujus

huius rei sit, Valesio assentiri videtur Photius, qui in *Bibliotheca* c. 118. totum illud opus Confessoribus in metallis Palaestinae degentibus Eusebium & Pamphilum dedicasse, perhibet. Item *Liber de doctrina priscorum Virorum*: in quo innumerabilia, dicente Sixto Senensi, de veterum Patriarcharum vita, fortitudine, pietate, prudentia nunc historice, nunc allegoricè & tropologicè interpretatus est. *Libri de temporibus, ac quaestionum & responsionum*, quorum Eusebius passim in libris suis de Praeparatione Evangelica mentionem iniecit. Pari modo periisse *Descriptionem Basilicae Hierosolymitanae, & donariorum, quae illic servata fuerant*, quae brevi libello comprehensam, Constantino Principi nuncupaverat, & cum Oratione Tricennali ad calcem librorum de Vita Constantini M. subjecerat, Henricus Valesius l.c. memoriae prodidit. Sive autem haec temporum injuria vel hominum negligentia intercederint, sive etiam malevolorum dolo ac fraude abolita sint, jacturam nihilominus fecimus non exiguam, quam proinde ceu fortunam magnam jam pridem eruditi conqvesti sunt.

§. VIII. Eximia tamen ac praestantiora eruditionis Eusebianae monumenta perennarunt ac passim impressa extant. Ut ne autem ea, quae dubiae & incertae fidei sunt, cum genuinis & germanis Eusebii scriptis confundamus, haec peculiari capite complectemur. Inter genuina familiam ducit *Historia Ecclesiastica*; cujus rei causam ex §. V. repetere possumus. Hanc, postquam à Christo exorsus, ejus natales, ministerium, mortem ac in caelos ascensum exposuit, diligentissimè enarrat: quænam cætus Christiani post Christi Servatoris nostri ascensum facies ac primordia fuerint: quorum operam doctrinae sonus divinius in universum terrarum orbem penetraverit: quæ sanctorum Apostolorum certamina, qui successores, & praecipuarum Ecclesiarum Antistites fuerint: qui Principes nutricii Ecclesiae, qui hostes & vexatores extiterint, & qui vita eorum exitus. Quæ omnia Eusebius X. libris complexus, historiae seriem usq; ad tempora Constantini M. h. e. 325. deduxit. Quid autem speciatim quovis libro libriq; capite persequutus sit, proluxa *ἀναλύσει* demonstravit Abrahamus

hamus Scultetus in *Medulla Theologiae Patrum* Parte III. à pag. 85. usque ad 144. ad quem proinde lectorem in presenti, ubi nobis breviores ducenda lineæ, amandasse sufficiat. Græcæ Editiones duæ tantum prodierunt, Parisiis altera, altera Genevæ: quarum istam Robertus Stephanus anno M.D.XLIV. juris publici fecit; hæc verò in græco textu editionem Roberti Stephani ubiq; exprimit, nisi quod varias lectiones & emendationes ad latus adjectas ex Doctorum Virorum Codicibus habeat. Quatuor vero, quod sciam, nacta est Eusebii Historia Latinos interpretes. Primus est Ruffinus Aquilegiensis Ecclesiæ presbyter, qui tanta licentia Eusebiû latine interpretatus est, ut nonnullis additis, nonnullisq; detractis opus haud leviter immutavit. Quin integrum librum ultimum, censente Calixto in *Apparatu Th.* p. 182. decimum videlicet præterit: sed Labeo iudice in libros novem saltim contraxit, duobus insuper de suo libris, qui in Theodosio M. finiunt adjectis. Dissert. *de Script. Eccl.* To. I. p. 305 Confer. Bellarminus *de Script. Eccl.* p. 90. Qui pessimus interpretandi modus Eusebio nostro, nisi perennasset græcus textus, multum gloriæ detracturus erat, quemadmodum Origenis laudes valde obscuratas videmus, quod infelicem imperitumque hunc Ruffinum adeptus est interpretem, deperditâ meliori Hieronymi interpretatione. Alter Wolfgangus Musculus est, qui licet verbis Eusebii pressius adhæret, & interpretando brevis est atque perspicuus, multisq; in locis Christophoro Anglo Cisterciensi Episcopo, tertio Eusebii interprete felicior, suos tamen naevos habere Valesius in Præfat. ad Hist. Eccl. Eusebii ostendit. Quamquam autem hic Musculo, ut idem Valesius opinatur, diligentior doctiorq; sit, ac numerosior incedat, usus etiam MStis exemplaribus in conficienda sua interpretatione, ejus tamen in translatione temeritatem Dorscheum Exercitat. ad diatyp. Concilii Nic. pag. 4. notasse memini. Quartus deniq; Henricus Valesius Jctus Parisinus est, qui omnes hæctenus enumeratos in interpretando vicit. Ex quo enim hic vidisset adductorum interpretum Versiones ob crebros errores ac *imperitias* nequamquam satisfacisse doctorum Virorum desiderio, novam quandam

molitus est, eamq; nitidissime & tersissime unà cum græco textu
luci publicæ exposuit Parisiis anno M.DC.LXX. ac recuderunt
Francofurtenses, etsi titulus Moguntiam præfert, annis duobus
post. Quo verò magis laudandus Valeſius, quod usus Editio-
ne R. Stephani (cujus diversa doctissimorum trium Virorum,
Hadriani scilicet Turnebi, Vulcobii & Henrici Savilii, qui ad oram
manu sua varias lectiones & emendationes adnotaverant, ex-
emplaria habuit) Græcum contextum variis in locis, quatuor opti-
mis MSS. Codicibus, Regio, Medicæo, Mazarinæo, & Fucketi-
ano, collatis, emendavit, restituitq; ac memorabilibus annotati-
onibus illustravit. De Germanica Eusebii Editione, quam anni-
tente Caspare Hedione Theologo Argentoratensi prodisse in-
lucem ex Sculteto l. c. p. 6. recordor, cum digniora superent, nihil
afferre in me licet receperim, illud tamen silentio præterire non
potui, quod laudat Theologus ex hac editione nonnulla, quæ fidē
historicam non merebantur, excerpserit, & à corpore reliquo se-
jūxerit. Jam quod *ἡντιό τῆς* Historiæ Eusebii Ecclesiasticæ spectat,
hanc nemo, quantum mihi quidem cognitum est, proſq; in dubiū
vocat, nisi quod Baronius exiguam partem ejus Libri scilicet IX.
Caput VI. De iis, qui eo tempore martyrium subierunt, *non Eu-
sebiū, sed alterius potius auctoris additamentum esse* pronunciet Annal.
Tom. III. ad Annum Christi 311. Sect. 48. 49. Ubi opinionis suæ
hanc rationem prætenedit: quia alioqui Eusebius sibi contrarius es-
set, qui Libro VIII. c. 25. (Editionis quæ Baronius usus est, in Vale-
ſiana enim Libro VII. c. 32. p. 290. habetur) testatus est, *Petrum A-
lexandrinum nono persecutionis anno sub Diocletiano excitata, passum
esse, duodecimque tantum annos sedisse, eorumque tres ante persecutio-
nem in pace transegisse. Quod si dixerimus ipsum sub Maximo hoc an-
no esse necatum, Eusebium sibi in omnibus adversantem constituemus. Ad-
dit, persecutionem per Maximinum restitutam nequaquam usque ad san-
guinem esse progressam. Quæ Christophorus ita conciliare pu-
tavit: Quamquam hi Martyres, annotat, nempe Sylvanus Emese, Pe-
trus Alexandrina Episcopi, & Lucianus Antiochia Presbyter, ab Euse-
bio inter reliquos Martyres numerati sint uti supra, propterea quod illi
propositum erat in eo lib. omnia Martyria recensere; n. intelligendum est
sub Jovio Maximo mortem appetivisse. De quibus, quia non sunt
adeo*

adeo magni momenti, cum Riveto Crit. Sacr. L. III. c. 2. meam sententiam interponere nolo, illud tantum additurus, quod Baronio Annal. To. 3. ad ann. Christi 340. sect. 41. Eusebium rerum Ecclesiasticarum antiqua monumenta, scribendo Historiam usq; ad sua tempora fideliter posteris tradidisse, scribat. Cæterum nos hic loci non de eo controvertim9, utrum omnes Eusebii narrationes, quas ipsius Historia Ecclesiastica complectitur, dignæ, quibus fides habeatur, nulla autem apocrypha, h. e. commentitia appellanda; sed de eo, num omnes Eusebium auctorem agnoscant? Illius namq; negativam, hujus verò affirmativam merito tuemur sententiam. Enimvero ultrò largimur Gelasio, *Epistolam Jesu ad Abgarum*, quæ Libro 1. c. 13. habetur, esse apocrypham h. e. commentitiam fatemurq; cum Rainoldo *Censura Librorum Apocryphorum* To. 1. pag. 1304. Eusebium in eo omnino deceptum esse, quod huic Epistolæ fidem præbuit. Propterea tamen minus prudenter & recte *Historiam Eusebii Pamphili apocrypham* Gelasium apud Gratianum *Can. Sancta Romana* dist. 15. vocavisse, asserimus. Ut ut enim eo consilio hæc Gelasium non dixisse affirmet Melchior Canus apud Rainoldum & Rivetum locis citatis, quasi universam Historiam apocrypham putarit; limitare tamen suam orationem debuerat, ne auctoritate ej9 (quæ tanta, dicente Degoreo Whear Relect. Hiema. Baronio est, cui nemo refragari possit) multi deinceps freti Historiæ Eusebianæ omnem fidem derogarent, quod unô plures incautos fecisse cognitum perspectumq; habent Eruditi.

§. IX. Secundû ab Historia Ecclesiastica locum inter scripta Eusebii genuina vindicare de industria volui *Libris Quatuor*, quos *de vita Constantini Imperatoris* composuit, quod illos Historiæ Ecclesiasticæ una cum *Oratione Constantini*, quam sanctorum coetui inscripsit, & *Oratione Eusebii de laudibus Constantini*, Editores Eusebii jungere consueverunt, ceu nuper quoq; ab Henr. Valesio in castigatissima sua Editione factû est. In interpretandis his IV. libris eruditissim9 Vir non minori industria usus est, quàm in Historia Ecclesiastica. Proinde etiam non minus ipsum in hoc, quam in præcedenti §. laude dignum esse censemus, præsertim quû & hos de vita Constantini libros cum aliquot rariorib9 Codicib9 MSSis contulerit, ac notis edecumatis optimisq; instruxerit. Quinam illi Codices sint, partim ex Annotationib9 illis liquet, par-

partim disertis in Præfatione verbis docetur. Mirari autem subit,
 Jacobum Gothofredum Virum cætera doctissimum, dubita-
 visse, Eusebium Vitæ hujus Constantini esse auctorem, (quod
 inde conficitur, quoniam in citando hoc opere Eusebium
 nunquam nominat, sed perpetuo hæc phrasi, *apud auctorem
 Vitæ Constantini comperio, vel auctor vitæ*, utitur in Dissertat. ad
 Philostorgiū in primis l. l. c. 18) Hoc enim ipsi vel ex Socratis Scho-
 lastici l. l. c. 1. & Hermia Sozomeni l. l. c. 3. constare potuit. Quorsū
 conferendus Excellentissimus Scurzfleischius, Doctor noster o-
 mnib9 encomiis major, in *Antiquitatibus primi Christianorum Impe-
 ratoris* §. 16. Illud verò nos ipsi inficiamur, titulos sum-
 mariaq; Capitum ab Eusebio esse confecta, & seqviori ævo ad li-
 brorum capita accessisse existimam9. In quam sententiam nos in-
 duxit laudatissimus Polyhistor. l. c. Nec aliter sentit Valefius,
 cujus verba non immerito ex Annotationibus in indicem Capitū
 libri I. de Vitâ Constant. p. 109. huc citamus: *In adnotationib9, inquit,
 ad Historiam Ecclesiasticam, observavi titulos capitum qui singulis libris
 præfixi leguntur; ab ipso Eusebio esse compositos. Idq; argumentis meo. qui-
 dem iudicio certissimis comprobavi. Verum in his de Vita Constantini
 libris aliter se res habet. Neq; enim ab ipso Eusebio confecti sunt indices
 horum librorum, sed ab alio longè recentiore. Id autem conjicio, tum ex
 eo quod indices horum Capitulorum insulsi ferè sunt ac barbari, tum quod
 de Eusebio semper loquuntur in tertia persona; Cum tamen in titulis ca-
 pitum Ecclesiasticae historiae seipsum Eusebius in prima persona nominet.
 Adde quod distinctiones capitū nimis crebrae ac frequentes sunt; quodq;
 una interdum Imp. Epistola & Constitutio, plura in capita dividitur &
 quasi discerpitur. Quæ res inter legendum sæpè fastidium & nauseam le-
 ctori parere solet. Taceo quod voces ac dictiones barbaræ non semel oc-
 currunt in his indicibus. Nam & παλατιον, & νόμ. η. τ. ε. s, & νοτάριον, & ἀνυξ-
 στος aliquoties in iis legas. Quæ quidem omnia in hanc me sententiā
 impellunt, ut horum capitulorum auctorem quemvis potius alium esse quā
 Eusebiū credam. Quicumq; tamen ille fuit, antiquus certe est, nec ab Euse-
 bii nostri ætate longè remotus. Idq; colligitur præcipuè ex capitulis l. 4. in
 quibus quedam legas quæ non nisi ab eorum temporum æquali sciri potue-
 runt. Cujusmodi illud est de Mariano Tribuno & Notario in cap. 44. l. 4.
 cujus Notarii nomen hodie nesciremus, nisi auctor ille capitulorum & post
 eū Sozomen9 nos id docuisset. Quod tñ. nequaquā prohibet, quo min9
 Eusebiū hujus operis auctorem statuamus, quoniam tituli ipsum
 opus non constituunt. Pari modo nobis persuaderi non patimur,
 Eusebium non esse *Panegyrici*, cujus sub initiū huj9 §. me-
 minimus, germanum genuinumq; auctorem.*

05 A 572

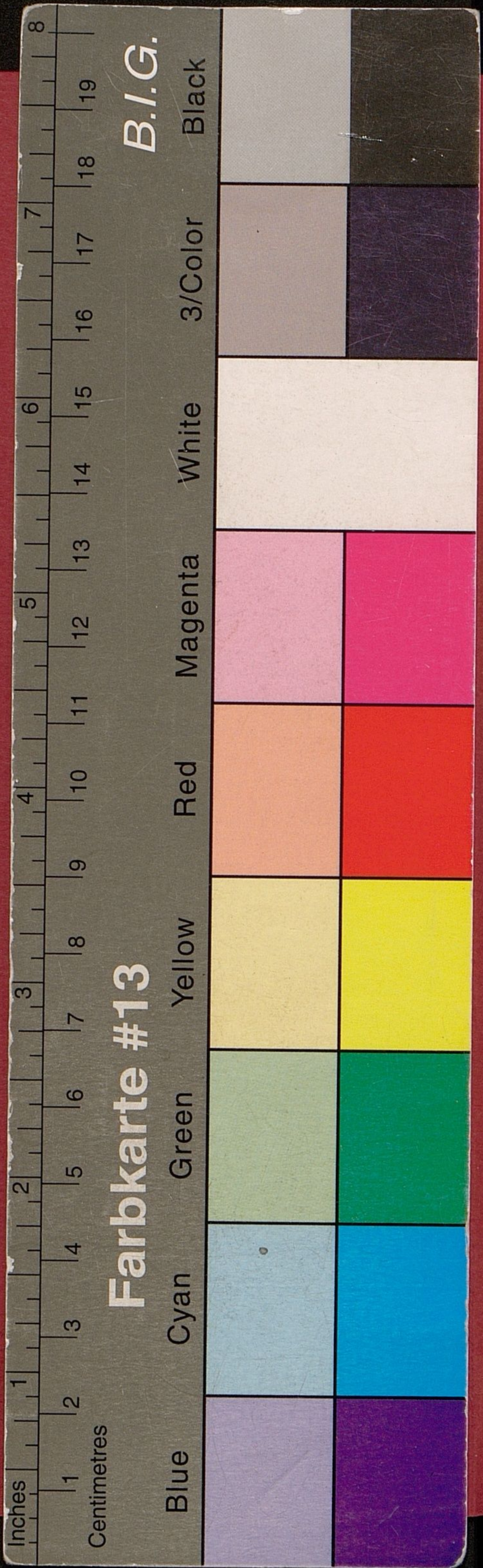
ULB Halle 3
003 762 408



14012







193.

DIATRIBE HISTORICA

PRIOR, *Alteram invenies*
DE *T. 120 dip. 23.*

EUSEBIO
EPISCOPO CÆSARIENSI,

Quam
DEO clementer fortunante,
Amplisimæque Facultatis Philosophicæ Consensu,

PRÆSIDE
M. JOH. CHRISTOPHORO
ERNESTI,
Keulâ - Schwartzburgico,

publicè
defendendam proponit
A. & R.

JOHANNES Gottlob Stolke,

Pirnâ Misnicus, Philos. Candid.
Ad D. . Octobris, Anni M. DC. LXXXVIII.
H. L. Q. C.



WITTEBERGÆ,
Typis MARTINI SCHULTZII.
Anno M. DC. LXXXVIII.